

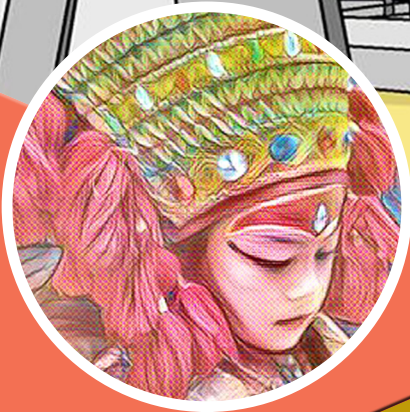
आदिवासीतपाखे न्हयाकाच्वंगु रेडियो स्टेसनया निति कोरुना भाइरस अर्थात कोभिड-१९
महामारीया विपद् रोकथाम सम्बन्धी पुस्तिका

Cultural Survival

नेपाल भाषा

ON AIR

हलिन्यंकं आदिवासी समुदायपाखें कोरोना
भाइरस बाय् कोभिड १९ महामारीया अभुतपूर्व
हाथ्या समाना यायेमालाच्चंगु दु । कल्चरल
सर्भाइभलं सामुदायिक रेडियो व सज्जालतपाखें
थ्व महामारीपाखें समुदायसं ब्वलनीगु संकटं बचे
यायेत व महामारीया इलय् गुगु कथं व्यवहार
यायेगु धकाः समुदाययात ग्वहालि यायेगु ज्या
यानाच्चंगु दु । समुदायया जःपिन्सं महामारीया
इलय् गज्वःगु ब्यवहार यायेगु व गुगु कथं म्वायेगु
थेंजाःगु जीवनरक्षा सम्बन्धी स्वास्थ्य सुचं बिइत,
इमिसं न्वंवाइगु व थुइगु भासं सूचं बिया समाजय्
हिउपाः हयेतुम्लासउक सडियोपाखें यक्व तःधंगु
भूमिका म्हिती । सामुदायिक रेडियो आदिवासी
समुदायया नितिं इमिगु आत्मनिर्णयया अधिकार,
अभिव्यक्ति स्वतन्त्रताया हक अधिकार,
समुदायया नितिं सान्दर्भिक, ज्याख्यलय् वइगु व
महत्वपूर्ण सुचं व जानकारीत बिइत तसकं हे
शक्तिशाली माध्यम खः । ज्ञान हे शक्ति खः ।
आदिवासी समुदायसं सामुदायिक रेडियोपाखें
वःगु सूचंपाखें शसक्र जुयाच्चंगु दु ।

G. K. Sugam

गलिना अन्गारीमा
कार्यकारी निर्देशक
कल्चरल सर्भाइभल

आज्जु

थ्व पुस्तिकाया मु आज्जु आदिवासी
संचारकर्मीतय्त कोरोना भाईरस अर्थात
कोभिड-१९ महामारीया प्रभावकारीयात
सम्बोधन व सामना यायेत
ग्वहालि ययोगु खः ।

लक्षित पुचः

थ्व कोरोना भाईरस अर्थात कोभिड-१९ महामारी बाय्
विपद्य् विश्वया आदिवासीपासें न्ह्याकाच्चंगु
रेडियो स्टेसनय् ज्यायाइपिं रेडियोकःमि,
आदिवासी सञ्चारकःमि व प्रसारकत
गुगु कथं सुरक्षित जुइगु धइगु
विषयसं केन्द्रीत
पुस्तिका खः ।

न्हयखा

हलिन्यंकया मनूत आः कोरोना भाईरस अर्थात कोभिड-१९ या प्रकोपय् लानाच्चंगु दु । थ्व भाईरसया बारे स्वास्थ्य विशेषज्ञत आः तक नं अनविज्ञ दु । थ्व भाईरस हलिन्यंकं महामारीया रुपय् न्यनाच्चंगु दु । कोरोना भाईरसं हलिन्यंकं लखौं मनूतय्गु ज्यान काये धुंकूगु दु । विश्वया अर्थतन्त्र तहसनहस याना वनाच्च.गु दु । थ्व अवस्थायात भीसं हलिन्यंकया आदिवासी समुदाययात जुइफइगु जोखिम म्हो याना इमिगु शसक्तिकरण यायेगु अवसरया रुपय् कायेमाः ।

जोखिमया खँ ल्हायेबलये, भीपिं विशेषयाना आदिवासी जनजातितय् स्वास्थ्य सेवा, वासः, स्वच्छ लखय् पहुँच मदुगु नापं आदिवासी जनजातिय्सं थुइगु भाषां कोरोना भाईरस अर्थात कोभिड-१९ महामारीया बारे सही व उचित जानकारीया अभाव खः । सबल पक्षया खँ ल्हायेगु खःसा, आदिवासीतय्गु थःगु हे मूल्य व मान्यता दु । थःगु परम्परागत खाद्य प्रणाली, परम्परागत वासःसम्बन्धी पुख्यौलि ज्ञानया धुकू दु । इपिं संगठित दु ।

थ्व महामारीया अवस्थाय् आदिवसातिपाखें न्ह्याकाच्चंगु सञ्चारमाध्यमतपाखें महत्वपूर्ण भूमिका म्हितेफइ । थ्व विश्वन्यंकं ब्वलनाच्चंगु आपतकालीनया इलय् सूचनाय् एकरुपता, सत्यता, जवाफदेही कथं आदिवासी जनजातितय्सं थुइगु भासं बिइगु व कनेमाः । उकिं, कोरोना भाईरसया विपदया अवस्थाय् आदिवासी समुदायया सुरक्षाया नितिं कल्चरल सर्भाइभलपाखें आदिवासी सञ्चारकःमिया भुमिका व इमिगु सुरक्षायात महत्वपूर्ण तायेका थ्व पुस्तिका तयार याःगु खः ।

थ्व पुस्तिकाया निगू ब्व दु । न्हापांगु ब्वय् कोभिड -१९ महामारी रोकथामय् रेडियोकःमिया भुमिका, सुरक्षा व नालेमाःगु सावधानीपाखे केन्द्रीत दु । निगूगु ब्वय् आदिवासी जनजातियात जिम्मेवार जुया महामारी सम्बन्धी विश्वसनिय व सही जानकारी कथंया समाग्री तयार याना सम्प्रेषणया विषयसं केन्द्रीत खः ।

छि स्थानीय
समुदायनाप ज्या
यायेत वनाच्चनादुगु
दुसा स्थानीय
सम्बन्धित अधिकार
व समुदायया
न्ह्यलुवातय्सं
नालाकाःगु उपाय व
नियमयात पालना
यानादिसँ ।

- रेडियोसं स्वापू दुपिं फुक्क सुरक्षित जुइगु योजना निर्माण : विश्व स्वास्थ्य संगठन, केन्द्रीय व स्थानीय सरकार व स्वास्थ्यकःमितयुसं बिउगु सुभावयात ध्यानय् तथा छिकपिन्सं रेडियोय् स्वापू दुपिं फुक्कसित थःगु हे पुचःया रुपय् सुरक्षित जुइगु योजना दयेकेमाः ।
- सञ्चारकःमिया रुपय् थःगु म्हासीका बियादिसँ । महामारीइ वये वनेया नितिं सरकारपाखें तःगु प्रतिबन्ध व नियमं याना वयेफुगु समस्यापाखें बचे जुइत व पंगःत चीकेगु नितिं सञ्चारकर्म यायेगु नितिं स्थानीय सुरक्षाकःमि व नियमपाखें माःगु कथंया न्हापा हे अनुमति कयादिसँ । सञ्चार गृह बाय् स्टुडियो दुने व पिने माःगु कथंया अनुमति कयादिसँ ।
- दक्ले जोखिमयुक्त ख्यालय् ज्या यायेत छ्वयेगु भूवलय् थःपिनिगु पुचःया जःपिन्त माःगु कथं परिचालन यानादिसँ । पुचलय् दुपिं ज्याथःपिं बाय् स्वास्थ्य अवस्था कमजोर जूपिं बाय् दीर्घत्वय् दुपिं जूसा इमिगु अवस्थायात ध्यानयु तथा इमित छैय् हे च्चना ज्या यायेफइगु कथंया ज्या बियादिसँ ।
- जोखिमया विश्लेषण यानादिसँ: यदि छि स्थानीय समुदायनाप ज्या यायेत वनाच्चनादुगु दुसा स्थानीय सम्बन्धित अधिकार व समुदायया न्ह्यलुवातय्सं नालाकाःगु उपाय व नियमयात पालना यानादिसँ । थ्व छि सुरक्षित जुइगु न्हापांगु उपाय खः ।
- ज्या यायेगु थाय् व ज्याकू सुचुपिचु यानादिसँ : ज्याकुथिइ दुगु फुक्क कोथाय् किटाणुनाशक वासः, सेनिटाइजर इलय् ब्यलय् सुचुपिचु यानादिसँ ।
- माइक्रोफोनय् हावा पनिगु प्रविधि बाय् स्पन्ज छ्यलादिसँ : थ्व उपकरणत संक्रमण जुइ फइगु माध्यम खः । उकिं अज्वःगु ज्याभः छ्यलेधुनेवं मदिकक माइक्रोफोनया स्पन्ज हिलेगु यानादिसँ । थःगु व पुचःया सुरक्षाया नितिं जिम्मेवार जुयादिसँ ।
- अर्न्तवार्ता क्वचाये धुनेवं प्रयोगयात उपकरणत किटाणुरहित यानादिसँ: छिकपिन्सं कुटाणुनाशक वासः दुगु कापः छ्यलादिसँ । छिकपिन्सं सेनिटाइजर वासः पसलं न्यायेफइ । उपकरणत क्लोरिनपाखें सफा यानादीमते । क्लोरिनया प्रयोग यात धाःसा उपकरण स्यनेफु ।
- रेडियोसं निम्हसिबें अप्वः मनूत हयादीमते: निम्हसिबें अप्वः मनूत महःसे हे मज्यूगु अवस्थाय् जक हयादिसँ । सकलसिया दथुइ सामाजिक दुरी कायम याना नापं माक्स तथा जक स्टुडियोलय् यंकादिसँ ।
- रेकर्डिङ स्टुडियो दुने ज्याभ्वः निर्माण मयासे अनलाईनया माध्यमपाखें निर्माण यानादिसँ : रेडियोया सम्बन्धित संयोजकलिसे सहलह याना अनलाईनया माध्यमं हे ज्याभ्वः उत्पादन व प्रशारणया व्यवस्था यानादिसँ । यदि छिके अनलाईनपाखें ज्याभ्वः उत्पादन व प्रशारण यायेगु स्रोत साधान मदुसा फोनपाखें जूसां ज्याभ्वः प्रशारण यायेगु वैकल्पिक उपाय् नालादिसँ । क्वय् बियागु लिंकय् सितिकं रेडियो प्रशारण अर्थात स्ट्रिमिङया नितिं छुं उपलब्ध दु : www.giss.tv

२.१ ज्याभवःया सामाग्री उत्पादनया तयारी

थ्व ब्वय्, आदिवासी सञ्चारकःमियात जिम्मेवार जुया संचारकर्मय् वनेत विश्व स्वास्थ्य संगठन व स्वास्थ्यसम्बन्धी विशेष वेवसाईटपाखें कोरोना भाइरस बाय् कोभिड-१९ महामारी निर्देशनयात सारांशय् न्ह्यब्वये ।

- ☞ अपुष्ट व गलत समाचारयात बेवास्ता यानादिसँ । विश्व स्वास्थ्य संगठनं गलत सूचना व जानकारी थीथी सञ्चारमाध्यम व मेमेगुपाखें प्रचारप्रसार याःगुयात 'इन्फोपेमिक' खँग्वलं ब्याख्या याःगु दु । गलत सूचना व गलत जानकारी जनमानसय् दुविधा ब्वलनी । गलत निर्णय कायेत बाध्य यानाबिइ । थुकिं सकलसित भिं जुइमखु । उकिं सनसनीपूर्ण व अपुस्त समाचारयात बेवास्ता यानादिसँ ।
- ☞ महामारी व ल्वय्या बारे विश्व स्वास्थ्य संगठनं बिउगु सुभावा, आधिकारिक व बैज्ञानिक तथ्यांकय् केन्द्रीत जुयादिसँ । लुमंकादिसँ, छि थुगु विषयसं न विशेषज्ञ खः नत बैज्ञानिक । उकिं जनस्वास्थ्य विज्ञ, सरुवात्वय् विशेषज्ञ, नर्सत, भ्याक्सीन दयेकीपिं विज्ञत लगायत महामारीया स्वास्थ्यकःमितय्गु अनुसन्धानं थ्व महामारी व थुकिइ बैज्ञानिक पक्षतबारे कनादिसँ ,
- ☞ आदिवासीया ज्ञानया आधारय् परम्परागत वासः व अभ्यासयात प्रवर्द्धन यानादिसँ । आदिवासी जनजातितय्के प्रतिरोधात्मक क्षमता अभिवृद्धि यायेगु रम्परागत नँसा, जडिवुटि व वासःया बारे ज्ञान दु । उकिं आदिवासी समुदायया थज्वःगु स्वास्थ्यकःमि नापं उकिया जानकार मनूतलिसे परम्परागत वासः व उकिया प्रयोगया बारे अन्तर्वार्ता कयादिसँ ।
- ☞ छिगु थःगु हे समुदायपाखें थुइगु भाषासं व देशय् फुक्कसिनं थुइगु राष्ट्रिय भासं सुचंत प्रशारण यानादिसँ । सुचंयात सान्दर्भिक दयेकादिसँ । आदिवासी जनजातितय्सं थुइगु मां भासं इमित बांलाःक व अःपुक थुइगु कथं, समुदायया ज्ञान अप्वयेकेगु इमिगु भिं जुइगु कथंया सुचंत प्रशारण यानादिसँ । मांभासं

न्ववाये फुं मेपिं सुं मदुसा, मां भासं न्ववायेफुम्ह मनू मालादिसँ, व समुदायया भासं हे सुचं बियादिसँ । स्थानीयतहसं प्रचारप्रसारया नितिं यक्व हे सुचं व जनकारीत उत्पादन जुयाच्चनी । उकियात नं प्रचार प्रसार यानादिसँ । थुगु पुस्तिकाया दक्ले लिपा छिकपिन्त महामारी सम्बन्धी विश्वसनीय जानकारीया नितिं वेवसाईट व लिंकत नं तयागु दु ।

- ☞ सामाजिक कलंकपाखें जोगेजुयादिसँ । भाइरस उत्पत्तिया आधारय्, यक्व सञ्चारकःमितय्सं थुकियात 'चाइनिज भाईरस' धकाः ब्याख्या यानाच्चंगु दु । थुकिं एसियाय्च्विन्त हे लिच्चः लाकी । जातिवाद व नश्लवादयात हलिन्यंकं न्यंकेगु नितिं ग्वहालि याइ । यक्व ख्यलय् वैदेशिक रोजगारपाखें थःगु देसय् लिहांवःपिं आप्रवासीतय्त आक्रमण व भेदभाव याःगु दु । उकिं भाषायात ल्यया व छेलेबलय् सतकं ध्यान बिइमाः । सुं नं मनूयात राष्ट्रियता, नँसाय् प्राथमिकता, आप्रावसनया अवस्था व स्वास्थ्यया अवस्थायात किटान याना सम्बोधन यानादीमते बाय् अज्वःगु विशेषणत छ्यलादीमते ।
- ☞ मानवअधिकार सम्बन्धी जनचेतनामूलक अभियान ब्वलंकादिसँ । कोभिड-१९ महामारीया अवस्थाय् आप्रवासी व निर्वासनय् लाःपिं मनू, म्हमफुम्ह व इमिगु छँजः व स्वस्थ मनूतय्त तकं जुइफइगु आक्रमणपाखें बचेयायेत मानवअधिकार सम्बन्धी अभियान ब्वलंकादिसँ । आपतकालिन सञ्चारया नितिं ई फ्यानादिसँ । रेडियोसं नं मानव अधिकार उल्लंघनसम्बन्धी प्रचारप्रसार यायेगु नितिं ई लागा दयेकादिसँ ।
- ☞ महामारीइ जादूमय उपचार धइगु थें जाःगु आधार बिनाया सामग्रीत प्रकाशन यानादीमते । यदि सुना नं छर्गू चमत्कारिक वासःया बारे व ल्वय् लंकेगुयात ग्यात्रेन्टी कया न्ववात धायेवं पत्रकार व सञ्चारकःमितय्सं

न्ह्यसः तयेमाः । अजदगु कथंया फयुगं जानकारी व प्राकृतिक नापं परम्परागत वासःयात ब्यागलं ब्यागलं कथं स्वयादिसँ ।

- मानव अस्तित्वया सिद्धान्तया आधारय् प्रचारप्रसार यानादिसँ । यदि सुं नं मनू संक्रमित जुल बाय् कोभिड -१९ या संक्रमणय् लाना मन्त धाःसा, अज्वःमह मनू व वया छँजःपिनिन्सं फयेमालीगु समस्या व पीडायात सम्मान यानादिसँ । समभाव यानादिसँ । संवेदनशील जुया मथूथें याना न्यनादीमते । न्ह्यसः तयेगु इलय् पीडितया थासय् थःत तया स्वयादिसँ ।
- समुदायसं दुगु सूचनायात प्रचारप्रसार यानादिसँ । समुदाय दुने नं सूचनाया नितिं आधिकारिक मनूयात म्हसीकादिसँ । महामारी पनेगु नितिं काइगु लँपुया बा राष्ट्रिय, क्षेत्रिय व सामुदायिक तहलय् स्वापू तयादिसँ व प्रचार यानादिसँ । तत्कालीन इलय् छु ज्याय् बन्देज तल, छु गज्वःगु ज्याखँत दिकल धइगु बारे सहलह व टिप्पणी यानादिसँ ।
- लुमंकादिसँ, रेडियो संक्रमणया जोखिमय् दुपिं मनूतय्गु नितिं परिक्षणया महत्वयात थुइकेगु व संक्रमणया लक्षण खनेदुपिं संक्रमित मनूतय् त सूचित यायेगु माध्यम खः । संक्रमपाखें बचेजुइगु नितिं परिक्षण यायेगु आवश्यकता दु ।

२.२. समुदायया मुल्यमान्यतायात बः बियादिसा ।

- बन्दाबन्दीइ च्वनीगु इलय् सहअस्तित्वया भावना प्रवर्द्धन यानादिसँ । परिवारिक गतिविधि व छँया ज्यायात ब्वथला यायेगु सुभावा बियादिसँ । कनां नापं परम्परागत कथं प्रचारप्रसार यानादिसँ । महामारी लाकेफइगु लिच्चःयात म्हो यायेगु मेमेगु कथंया ज्याय् प्रवर्द्धन यानादिसँ ।
- ल्यासे ल्याय्मह व मस्तय् ब्वनेकुथि बन्द जूगुलिं लाइगु लिच्चः म्हो यायेगु व इकित शिक्षा बिइगु कथंया न्हूगु कथंया पहलं कुतः रेडियो ज्याभ्वःत उत्पादन यानादिसँ ।
- ल्यासे ल्याय्मह व मस्तय् रेडियोया फयांफत्तले छयलेत व रेडियोया माध्यमपाखें न्हूगु खँ सयेकेगु हःपाःया नितिं शिक्षा अधिकारीपिन्त सःतादिसँ ।
- छुं थासय् लकडाउनया प्रतिबन्ध चीकेग धइगु कोभिड-१९ महामारी क्वचाःगु मखु धकाः सकलसित थुइकादिसँ । स्वास्थ्यकमःमितय्सं बिउगु सुभावयात पालना यायेत इनाप यानादिसँ ।
- समुदाययात रेडियोपाखें खुशी यानादिसँ । खुशी व न्ह्याइपुगु म्ये संगीत न्यंकादिसँ । महामारीया इलय् स्रोतायात गुलिफु उलि मनोरञ्जन बियादिसँ । अथे हे संकटयया दथुइ नं सकारात्मक पक्ष माला छुं ईया

नितिं जूसां नं ग्याःचिकुपाखें मुक्त यानादिसँ ।

- सिमा, वजाः व सार्वजनिक यातायात बन्द जूगुलिं खाद्य संकतयात म्हो यायेत समुदाय दुने थवं थवय् ग्वहालि यायेगु व इना नयेगुलिइ बः बियादिसँ ।
- कोरोना भाइरस व भविष्यय् वयेफइगु मेमेगु महामारीपाखें वयेफइगु खाद्य संकटपाखें सुरक्षित

जुइत, मातृभूमि व जीवन जोगेयात
बुँज्या व सिमा नापं थीथी कथंया स्वाम्हा
पिङ्गुलिं हःपाः बियादिसँ । छँजःया
सकलसित चीकूचा जूसां क्यब दयेकेगु
सुभावा बियादिसँ । रैथाने व स्थानीय
पुसा पिङ्गुलिं हःपाः बियादिसँ ।

- समुदायसं थवं थवयू ग्वहालि यायेगु
व याकेगु, ऐक्यवद्धता निर्माण यायेगु
व न्ह्याथेजाःगु संकटयात न्हंकाछ्वयेगु
पक्षयात हःपाः बियादिसँ ।
- समुदाययात स्वास्थ्य जुइगु उपाययात
संवेदनशीलता कथं नालाः कायेत
सुभावा बियादिसँ । ध्यबा कालबिलपाखें
नं संक्रमणया संभावनाया माध्यम जुइफु ।
संक्रमण जुइगु थज्वःगु खँयात संवेदनशील
जुइत समुदाययात थुइकादिसँ ।
- भूमिगु शरिरय् प्रतिरोधात्मक क्षमता
अप्वयेकेगु कथंया नँसा नयेत हःपाः
बिइगु व आदिवासीयतगु परम्परागत
नँसा सम्बन्धी रेडियो ज्याभ्वःत
उत्पादन याना प्शारण यानादिसँ ।
आदिवासीतयूगु परम्परागत नँसात्वसां
शरिरयात माःगु कथंया पोषण वइ ।
परमपरागत नसाँत्वसां ता ई तक म्वायेत
ग्वहालि जुइगु खँ भूमि अग्रजपिं स्वयेवं
सिइका कायेफइ ।

भूमिगु शरिरय् प्रतिरोधात्मक क्षमता
अप्वयेकेगु कथंया नँसा नयेत
हःपाः बिइगु व आदिवासीयतगु
परम्परागत नँसा सम्बन्धी
रेडियो ज्याभ्वःत उत्पादन याना
प्शारण यानादिसँ । आदिवासीतयूगु
परम्परागत नँसात्वसां
शरिरयात माःगु कथंया पोषण
वइ । परमपरागत नसाँत्वसां ता ई
तक म्वायेत ग्वहालि जुइगु खँ भूमि
अग्रजपिं स्वयेवं सिइका कायेफइ ।

१.३. वेवसाईट

कोभिड-१९ सम्बन्धी आदिवासीतयूगु भासं तयार याःगु ज्याभ्वःत कल्चरल सर्भाइभलया इन्डिजिनियस राईट्स
रेडियोया वेवसाईट दु ।

Cultural Survival : https://rights.culturalsurvival.org/radio-spots-search/field_radio_series/COVID-19-85/language/en/language/und

कोभिड-१९ सम्बन्धी विश्वासनीय जानकारी विश्व स्वास्थ्य संगठन वेवसाईट दु ।

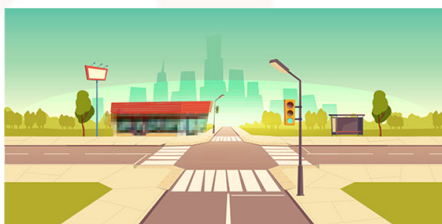
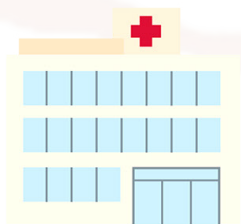
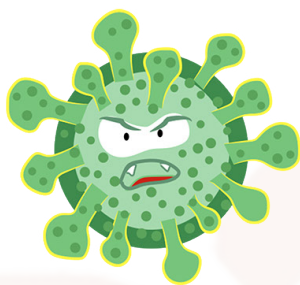
World Health Organization <https://www.who.int/es>

कोभिड-१९ सम्बन्धी विशेष सामाग्रीत पत्रकारतयूगु अन्तर्राष्ट्रिय सञ्जालय नं दु ।

International Journalists' Network: <https://ijn.net/en>

खोजपत्रकारतयूगु विश्व सञ्जालया वेवसाईट नं स्वयेफइ ।

Global Investigative Journalism Network: <https://gijn.org/gijn-en-espanol/>

Cultural Survival

2067 Massachusetts Avenue
Cambridge, MA 02140
(617) 441-5400
www.culturalsurvival.org

Coordination : Dev Kumar Sunuwar
Translation : Shreekrishna Maharjan
Layout : Laxman Sunuwar